

Łukasz Lewkowicz, Marlena Gołębiowska

Inicjatywa Trójmorza przed szczytem w Rydze: inspirowana politycznie, napędzana komercyjnie

Przyszłoroczny, Siódmy Szczyt Inicjatywy Trójmorza (*The Three Seas Initiative, TSI*) odbędzie się w Rydze. W obliczu głównego wyzwania, jakim dla TSI pozostaje znalezienie finansowania priorytetowych projektów w regionie, prezydent Egils Levits zapowiedział, że Łotwa planuje położyć nacisk na pozyskiwanie kapitału prywatnego, który pozwoli poprawić infrastrukturę transportową, energetyczną i cyfrową w tej części Europy. Swoistym „drogowskazem” przed szczytem w Rydze jest deklaracja wieńcząca uzgodnienia szczytu w Sofii, w której zawarto zarówno podsumowanie dotychczasowej działalności TSI, jak i stanowisko przedstawicieli państw członkowskich Inicjatywy.

Siódmy Szczyt Trójmorza i Forum Biznesu w 2022 r. w Rydze. Łotwa będzie drugim państwem bałtyckim goszczącym Inicjatywę Trójmorza (w 2020 r. organizatorem Piątego Szczytu Inicjatywy Trójmorza – odbywającego się w wyjątkowych, pandemicznych warunkach – była Estonia, [„Komentarze IEŚ”, nr 270](#)). W łotewskiej wizji tego formatu geopolitycznego dominuje podejście pragmatyczne, koncentrujące się na współpracy gospodarczej wokół konkretnych projektów transportowych (Rail Baltica, Via Baltica), energetycznych (zwłaszcza ze źródeł odnawialnych), a także cyfrowych (5G). Wobec tego prezydent Łotwy Egils Levits podczas Siódmego Szczytu Trójmorza planuje położyć nacisk na poszukiwanie prywatnego kapitału na ich finansowanie. W swoich wypowiedziach podkreśla, że TSI to inicjatywa inspirowana politycznie, ale napędzana komercyjnie.

Szczyt w Rydze będzie też z pewnością kolejnym, w którym mocny akcent zostanie położony na podkreślenie orientacji europejskiej i transatlantyckiej tego formatu współpracy. Podczas Szóstego Szczytu TSI, zorganizowanego w Sofii w dniach 8-9 lipca 2021 r., znalazło to swój wyraz w obecności podczas wydarzenia przedstawicieli państw spoza TSI – Niemiec, Stanów Zjednoczonych i Grecji, a także Unii Europejskiej oraz Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Wyzwaniem w wymiarze politycznym pozostaje zwiększenie zaangażowania państw należących do TSI. Na szczyt w Sofii nie przybyli bowiem prezydenci Austrii, Czech i Słowacji, a Chorwację reprezentował premier.

Lista projektów priorytetowych. Szczyt w Rydze będzie także kolejną okazją do podsumowania postępów w realizacji priorytetowych projektów TSI. Ich lista powstała podczas szczytu w Bukareszcie w 2018 r. i obejmowała wówczas 48 projektów infrastruktury transportowej, energetycznej oraz cyfrowej. Obecnie zwiększyła się do 90, podczas gdy tylko dwa z nich, w dodatku krajowe – modernizacja chorwackiego terminala kontenerowego w porcie w Rijecie oraz budowa tłoczni gazu 1 w ramach chorwackiego systemu przesyłowego – uzyskały status zakończonych.

Wzrost liczby priorytetowych projektów TSI stwarza potrzebę przyciągnięcia znacznie większego kapitału na ich realizację. Zgodnie z szacunkami przedstawionymi w raporcie po szczycie w Sofii wyceniane są one obecnie na 180,9 mld euro. Znaczna część z tej kwoty ma zostać pokryta ze środków unijnych – 41%, z czego większość w ramach instrumentu „Łącząc Europę” (CEF), oraz krajowych – 24%. Istotne znaczenie przypisuje się też środkom z Funduszu Inwestycyjnego Inicjatywy Trójmorza – 9%. Biorąc pod uwagę obecną wartość projektów, oznacza to inwestycje na poziomie ponad 16 mld euro. Tymczasem Fundusz zebrał dotychczas 913 mln euro, a jego głównym inwestorem wciąż pozostaje jego inicjator, czyli polski bank rozwoju – Bank Gospodarstwa Krajowego. Ponadto projekty miałyby być finansowane ze środków Europejskiego Banku Inwestycyjnego – 8% oraz Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju – 3%. Pozostała część – jak zapisano w raporcie – z „innych źródeł”.

Również w przyjętej podczas szczytu w Sofii deklaracji Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójmorza został wskazany jako ważny mechanizm współfinansowania projektów służących likwidacji luki infrastrukturalnej w regionie. Zadeklarowano wzmocnienie Funduszu poprzez większe inwestycje i stymulowanie partnerstw publiczno-prywatnych. Pozytywnie oceniono, że już 9 z 12 państw członkowskich TSI uczestniczy w pracach Funduszu (poza nim pozostają Austria, Czechy i Słowacja).

Deklaracja szczytu TSI w Sofii i jej główne postanowienia. W dokumencie podpisanym 9 lipca br., wieńczącym uzgodnienia szczytu w Sofii, zawarto zarówno podsumowanie dotychczasowej działalności TSI, jak i stanowisko przedstawicieli państw członkowskich Inicjatywy (o wyzwaniach przed szczytem w Sofii zob. [„Komentarze IEŚ” nr 413](#)). Za głównych partnerów TSI uznano Stany Zjednoczone Ameryki, Republikę Federalną Niemiec oraz Komisję Europejską. Pozytywnie przyjęto również obecność na spotkaniu prezydent Grecji, państwa szczególnie ważnego dla regionu ze względu na planowaną rozbudowę infrastruktury energetycznej i komunikacyjnej. Zadeklarowano, że działania Inicjatywy będą realizowane w pełnym porozumieniu ze strategiczną agendą EU, planem NextGenerationEU oraz partnerstwem transatlantyckim. Z zadowoleniem przyjęto zainteresowanie i zaangażowanie w TSI amerykańskich, europejskich i międzynarodowych instytucji finansowych.

Dokument jasno wskazuje na otwartość współpracy z partnerami spoza TSI, dzielącymi z jej członkami wspólne wartości demokratyczne, orientację europejską i transatlantycką, a także wspólne interesy. Jednocześnie podtrzymana została gotowość do zaangażowania, na zasadzie konsensusu, państw spoza TSI w realizację projektów priorytetowych. Chodzi przede wszystkim o wybrane państwa Europy Zachodniej (np. Niemcy, Grecję, Włochy) oraz pozostającą poza UE Ukrainę.

Uznano, że projekty infrastrukturalne stanowią kamień węgielny TSI i mają zasadnicze znaczenie dla realizacji wspólnych celów Inicjatywy. Zadeklarowano kontynuację realizacji wizji Inteligentnej Łączności (*Smart Connectivity*), polegającej na wprowadzaniu innowacyjnych i bezpiecznych platform cyfrowych wspierających sieci regionalne. Pandemia koronawirusa, która dotknęła państwa TSI, stanowi szansę na zwrócenie większej uwagi na ten komponent współpracy trójmorskiej. Za istotny cel działalności TSI uznano także wzmocnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz dywersyfikację szlaków i źródeł dostaw w całym regionie. W tym zakresie nie ma jednak konsensusu wśród państw członkowskich.

Stosunkowo dużo miejsca w deklaracji poświęcono kwestiom ekologicznym i polityce klimatycznej UE. Zgodnie z jej zapisami Inicjatywa działa w zgodności z celami porozumienia paryskiego, Europejskiego Zielonego Ładu oraz instrumentem sieci transeuropejskich. Ma również na celu promowanie zielonej gospodarki oraz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju, przyczyniając się w ten sposób do tworzenia jednolitego rynku europejskiego. Inwestycje w regionie TSI mają dążyć do osiągnięcia neutralności klimatycznej, również poprzez rozwój odnawialnych źródeł energii.

Strony uznały potrzebę wzmocnienia współpracy międzyrządowej w regionie Trójmorza w celu operacyjnej realizacji priorytetowych projektów połączeń międzysystemowych. Z tego względu z zadowoleniem przyjęto spotkania ministrów TSI organizowane w ostatnich latach przez Polskę, Estonię i Bułgarię. Zadeklarowano również dalsze wsparcie dla tworzenia sieci i połączeń między parlamentami, władzami lokalnymi, izbami handlowymi i innymi stowarzyszeniami biznesowymi, małymi i średnimi przedsiębiorstwami, parkami technologicznymi, przedsiębiorstwami typu *start-up* i *fintech*, cyfrowymi centrami danych i zielonymi strefami przemysłowymi, które wnoszą wartość dodaną do celów TSI.

Wyzwania i perspektywy. W deklaracji podsumowującej szczyt TSI w Sofii pozytywnie oceniono dotychczasową działalność Inicjatywy, podkreślając jej wymiar wewnętrzny i transatlantycki. Państwa członkowskie zaznaczyły, że Inicjatywa nie stanowi alternatywy lub konkurencji dla integracji europejskiej, a może raczej stanowić istotne uzupełnienie dla polityki spójności UE. Jednocześnie Niemcy zaakcentowały, że TSI nie jest zagrożeniem dla ich interesów politycznych w regionie. Nowa administracja amerykańska oficjalnie podtrzymuje chęć zaangażowania się w Inicjatywę Trójmorza. Jednak niedługo po szczycie TSI w Sofii doszło do porozumienia USA i Niemiec w sprawie Nord Stream 2, co z jednej strony pokazało kluczową rolę Berlina w aktualnej polityce

amerykańskiej, z drugiej zaś zostało negatywnie odebrane przez wiele państw regionu, m.in. Polskę, Słowację, państwa bałtyckie.

W Sofii podkreślono ekonomiczny wymiar TSI i zadeklarowano chęć kontynuacji współpracy w trzech strategicznych obszarach (infrastruktury, energetyki i cyfryzacji), a jednocześnie wzięto pod uwagę cele polityki klimatycznej UE. Podejście poszczególnych państw TSI do transformacji energetycznej i Europejskiego Zielonego Ładu jest jednak niejednoznaczne. Część z nich wspiera politykę osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. (Austria, Słowacja), część natomiast zwraca uwagę na uwzględnienie wewnętrznych uwarunkowań polityki energetycznej (Polska).

Kluczową instytucją służącą realizacji celów TSI pozostaje wciąż niedoinwestowany Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójmorza. Państwa członkowskie nie wykazują jednak chęci przekazania znacznych środków finansowych na jego funkcjonowanie. Równie słabo wygląda stan realizacji większości priorytetowych projektów. Kwestia ta pozostaje głównym wyzwaniem nadchodzącego szczytu w Rydze. Równocześnie akcentowana jest także konieczność odejścia od *stricte* współpracy prezydenckiej na rzecz kooperacji międzyrządowej, parlamentarnej, samorządowej, naukowej i biznesowej. W dyskursie publicznym pojawiają się również pomysły instytucjonalizacji współpracy trójmorskiej. Chodzi głównie o utworzenie wspólnego sekretariatu w jednym z państw członkowskich lub ewentualnie w jednym z ważnych centrów finansowych w Europie Zachodniej, np. Berlinie lub Brukseli.